

Na početku svakoga od četiri glavna odsjeka daje pisac karakterističnu sliku dotičnog razdoblja, a iza toga je tabelarno-biografski pregled, i za tim pojedinačno prikazivanje. Na kraju svakog perioda stavljen je »dodatak« o izvannjemačkoj filozofiji. U drugom su periodu istaknuta dva znamenita filozofa (kat. svećenika) Deutinger i Bolzano, a već se napominju i prvi počeci novoskolastike (Kleutgen, Al. Schmid, Stöckl...) I u trećem se periodu skreće osobita pažnja katoličkim filozofima (Hertling, Willmann, Cathrein, Schell, Mausbach, Baeumker, Gutberlet). U savremenoj filozofiji ističe se (proti pozitivističkom i novokantovskom antimetafizicizmu) metafizička tendencija na temelju noetičkog objektivizma i realizma (Külpe, Husserl, Geysler).

Još uvijek nije prestala potreba takove povijesti filozofije, koja bi mogla služiti kao knjiga školskog teksta ili kao priručnik i koji bi iscrpivo prikazala razvitak skolastičke filozofije, te bi sa ovoga gledišta kritički osvjetlila sve ostale puteve filoz. umovanja. Izvrstan je Stöcklov »Grundriss der Geschichte der Philosophie« (u 3. izd. od Weingärtnera 1919., Mainz); potpuno su na visini i »Institutiones historiae philosophiae« (2 sveska 1923.) od Fr. Klimke-a (koji je na žalost našu i gubitak filozofije umro u siječnju o. g.). Nakon ovakova dva djela trebala bi — to moram istaknuti — i Ettlengerova povijest filozofije (i to nota bene najnovije i sadašnje) da je većma dotjerana. U njoj manjka opširniji prikaz izvannjemačke filozofije; manjka bibliografija kod svakog filozofa, koja bi osobito početnog čitaoca

uvodila u specijalni studij pojedinog filozofa; manjka navlastito puniji prikaz skolastike i uopće današnje filozofije. Izgleda mi pod kraj prebrzo i površno radeno, što je ovom djelu vrlo naškodilo, i to s dvostrukog razloga: kolekcija »Philos. Handbibliothek« jest prvorazredna, a filozofija sadašnjice jest za nas najvažnija. Napokon, treće, Max Ettlenger jest jedan od ponajboljih filozofa. Z.

Dr. Karl Kastner: Praktischer Brevier-Kommentar. Erster Band. Breslau 1923. Verlag Franz Goerlich. VIII + 336. — To je doista praktični komentar za rimski brevir. U ovom prvom svesku tumači pisac Ordinarium divini Officii, Psalterium Breviarii Romani i Proprium de tempore i to redom psalme, antifone, stihove, čitanja, himne. Kod psalama, himana i čitanja daje najprije kratki sadržaj, a onda jasno i kratko tumači teža mjesta. Za antifone i stihove navodi točno, otkale su uzeti. Dobre su, ako i vrlo kratke, heortološke i liturgijske bilješke. U drugom bi svesku trebao izaći Proprium i Commune Sanctorum. — Dobro će doći svakomu, tko hoće svoj časoslov moliti s razumijevanjem. Dr. D. K.

Dr. Ludwig Eisenhofer: Katholische Liturgik. Freiburg, Herder 1924. XII + 321. — U ovoj malojoj i ukusnoj knjižici pružio je izdavač drugog izdanja Thalhoferove liturgike kratak, ali znanstveno solidan prikaz katoličke liturgike. Osobito je pazio na postanak pojedinih liturgijskih čina i oblika. Simboliku, gdje je osnovana, prihvaća s pietetom, ali se oprezno čuva umjetno sazdanih simboličkih i estetskih konstrukcija. Liturgija mu nije samo

povjesna pojava, ni samo oblik, već život.

Dr. D. K.

Joseph Kramp S. J.: Opfergedanke und Messliturgie. Erklärung der kirchlichen Opfergebete. 3. 1. Regensburg, Kösel-Pustet 1923. 186. To je u malom ono, što pruža Gihl u drugom dijelu svoje knjige: Das heilige Messopfer. Većina je kršćana do u najnovije doba malo što znala o sv. misi, žrtvi i o crkvenim molitvama, kojima se ta uzvišena i čista žrtva prinosi. Danas sebi krči put uvjerenje, da to bolje molimo, što smo bliži Crkvi i sv. Žrtvi. Ova knjižica tumači najprije smisao žrtve na križu i euharistijske žrtve, a onda prevodi i tumači redom sve dijelove sv. mise, te na koncu upozoruje na usku vezu liturgijske žrtve i kršćanske svetosti.

Dr. D. K.

Altchristliche Gebete, Mathias Grünewald Verlag, Mainz 1922. 207. Iz liturgijskog ugodaja današnjeg doba proizašla veoma ukusna knjižica, koja donosi jake i svježije molitve prvih kršćanskih vremena u lijepom njemačkom prijevodu. Čitajući ove jutarnje, večernje, misne, pokorničke, euharistijske i ine molitve velikih svetaca prvih kršćanskih dana osjećamo vedrinu, što ju je kršćanstvo unijelo u njihovu dušu i želimo, da bi i danas opet tako bilo.

Dr. D. K.

Dr. A. Michelitsch: Elementa Apologeticae sive theologiae fundamentalis. Ed. 2a. aucta. Graecii et Vienne 1921. Verlagsbuchhandlung »Styria« Graz Ök. 90.000.—. Kao školski kompendij vrlo zanimljiva knjiga. Po svoj prilici danas jedna od najprikladnijih za slušatelje bogoslovlja, što ih je publicirala latinština u novije doba. Na četrdeset

i jednom štampanom arku, dašto uz možda jednu četvrtinu »petita«, nastojao je poznati gradački univerzitetski profesor da praktički rješi teški zadatak, kako bi danas trebalo napisati apologetiku, da slušatelji bogoslovlja imadu pred očima čitavu gomilu problema, što ih profesor apologetike treba da iznese pred njih, a da ne moraju da love svaku pojedinu profesorovu. — Sigurno je, da autoru treba izreći iskreno priznanje i da treba knjigu najtoplije preporučiti svakomu, koga zanima savremena apologetika. I akademski izobraženom laiku, koji čita latinski. Dobro će doći i onomu, koji poznaje klasičnoga A. Tanquerey-a (De vera religione, de Ecclesia, de Fontibus revelationis, editio XV. Desclée, Tornaci Belg. 1914.). Neke partije u Michelitsha vrlo će dobro nadopuniti neke praznine, što ih osjeća apologet u Tanquerey-a na pr. kad je govor o filozofskim dokazima za egzistenciju Božju, o mesijanskim proroštvima itd. — Prirodno je kraj univerzalnosti apologetičke građe, da autor nije mogao da potpuno svlada svako pitanje. Danas se u velikom svijetu rijetko čita, da je netko napisao potpuno obrađeno apologetiku ili apologiju. Danas se za taj ogromni posao udružuju stručnjaci na pr. Esser-Mausbach: Religion, Christentum u. Kirche (Kempten, J. Kösel, 3. Bände, II. Aufl. 1922.). Nikakvo dakle čudo, što će pojedini stručnjak (filozof, historik, etnolog itd.) moći da prigovori kojem detalju u izradivanju ovoga ili onoga pitanja, koje iz te struke mora apologet da upotrijebi u svoje svrhe. Ni Schanz, ni Weiss, ni Hettinger, ni Devivier, ni Bougaud, ni drugi nisu savršeno uspjeli. Uostalom Mi-